

Noda b'Yehuda

Feb. 27, 2000

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף לב עמוד ב

בראשונה היה עושה. איתמר: בפני כמה הוא מבטלו? רב נחמן אמר: בפני ב', רב ששת אמר: בפני ג'. רב ששת אמר: בפני ג', ב"ד קתני; ורב נחמן אמר: בפני ב', לבי תרי נמי ב"ד קרי להו. אמר רב נחמן: מנא אמינא לה? דתנן: מוסרני לפניכם פלוני ופלוני הדיינין שבמקום פלוני. ורב ששת? אטו תנא כי רוכלא ליחשיב וליזיל? אמר רב נחמן: מנא אמינא לה? דתנן: הדיינים חותמין למטה או העדים; מאי לאו דיינים דומיא דעדים, מה עדים שנים, אף דיינים נמי שנים. ורב ששת? מידי איריא? הא כדאיתא, והא כדאיתא. ל"ל למיתנא דיינים, ל"ל למיתנא עדים? הא קמ"ל דלא שנא כתוב בלשון דיינים וחתמי עדים, ולא שנא כתוב בלשון עדים וחתמי דיינים.

תוספות מסכת גיטין דף לב עמוד ב

ורב נחמן אמר בפני שנים דלתרי נמי ב"ד קרי להו - ... ואם תאמר ומאי נפקא מינה השתא בפלוגתא דרב נחמן ורב ששת בפני כמה מבטלו הא תיקן רבן גמליאל שלא יהו עושין כן ואומר ר"י דנ"מ לרבי דאמר לקמן אם ביטלו מבוטל ופסק לקמן רב נחמן כוותיה ומודה רבי דאם ביטלו בפני ב' לרב ששת או בפני אחד אפי' לרב נחמן דאינו מבוטל דאפילו קודם תקנת רבן גמליאל לא היה מבוטל דדוקא בפני ג' לרב ששת מבוטל דליכא למיחש לממזרות אבל בפני שנים דאיכא למיחש לממזרות לא ולרב נחמן אע"ג דבפני שנים איכא למיחש לממזרות כדאמרין בסמוך ואפ"ה הוי מבוטל מ"מ בפחות משנים דאיכא למיחש טפי אינו מבוטל ובהא אפילו רבי מודה דאמרין מה כח ב"ד יפה.

רמב"ם הלכות גירושין פרק ו הלכה טז

שליח שנשלח הגט וקודם שיעגיל ליד האשה חזר הבעל ואמר לו גט ששלחתי עמך בטל הוא, או שקדם ואמר לאשה גט ששלחתי לך בטל הוא, או ששלח שליח אחר לבטלו, או שאמר לאחרים גט ששלחתי לאשתי בטל הוא, הרי זה בטל ואע"פ שהגיע גט לידה, וכל המבטל בפני אחרים צריך לבטל בפני שנים, ואם אחר שהגיע גט לידה או ליד שליח קבלה אינו יכול לבטלו ואף על פי שחזר בתוך כדי דבור ובטלו הואיל ואחר שהגיע לידה או ליד שליח קבלה או לחצרה בטלו אינו בטל והרי זה גט כשר.

מגיד משנה הלכות גירושין פרק ו הלכה טז

שליח שנשלח הגט וכו'. (דף ל"ב) ריש פרק השולח גט לאשתו והגיע בשליח או ששלח אחריו כו' עד התקין ר"ג הזקן. ובגמרא גבי היה עושה ב"ד ממקום אחר ומבטלו א"ר נחמן בפני שנים והלכתא כוותיה. עוד שם (דף ל"ג) ת"ר בטלו מבוטל דברי רבי. פירוש אפילו לאחר תקנת ר"ג והלכתא כרבי וכדעת מי שפסק בגמ' שם כמותו וכן מוסכם מכל המפרשים ז"ל:

שו"ת נודע ביהודה מהדורא קמא - אורח חיים סימן לה

תשובה לק"ק פלונית להרב המופלא מוהר"ר פלוני נר"ו אב"ד דק"ק הנ"ל, תק"ל:
מכתבו על הבי דואר מן ט' דנא הגיעני יום אתמול ואף כי כעת טרידנא עדיין בטרדות התלמידים מצורף לזה טרדות זמנים הללו עם כל זה הואיל והדבר נוגע לפתח שבים אמרתי שערי תשובה לעולם פתוחים. ובפרט שמזכיר במכתבו שהוא לצורך בר בי רב. והנה שורש השאלה שאחד נכשל בא"א כמה שנים שליש שנים רצופות שהיה בביתה, ועתה נתעורר בתשובה ואשרי לו שתורתו עמדה שלא ישתקע בטומאה ונפשו לשאול הגיע שהוא עתה חתן האשה הזאת שנשא בתה אם מחויב להודיע לחמיו שיפרוש מאשתו הזונה או שתיקתו יפה כי המה אנשי השם ויש להם בנים חשובים בתורה ובמשפחה יקרה ויש לחוש לפגם משפחה ומשום כבוד הבריות רשאי הבעל תשובה להיות בשב ואל תעשה שלא להודיע לחמיו כלל ושוב שאל אם יתן הדין שמחוייב להודיע אם יודיע לחמיו ולא ישגיח אם מחוייב לבוא לב"ד ואם יש כח ביד הב"ד להכריחו לפרוש ע"ח וידוי של חתנו. וגם שאל לסדר לו תשובה לאיש הזה ע"פ כחו כי הוא אדם חלוש מאוד ומתמיד בתורה הרבה:
והנה למען עשות רצונו הנני משיב על ראשון ראשון ויען שביקש מעלתו שלא לדחות הזמן לכן הנני משיב בקצרה כי לא רציתי לאחר כלל. וזה החלי. היודע באשת איש שזנתה תחת בעלה אם מחוייב להודיע לבעלה להפרישו מאיסור במקום שיש פגם משפחה יקרה ומיוחסת בישראל ויש להם בנים חשובים אם שייך בזה גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה. הנה הדבר פשוט דלא אמרינן גדול כבוד הבריות אלא בשב ואל תעשה ולא בקום עשה, ומה שכתב מעלתו שגם זה נגד הבעל תשובה הזה מקרי שב ואל תעשה שלא יקום ויודיע להבעל ואף שהבעל עושה מעשה ובעל את אשתו האסורה לו מ"מ כיון שהבעל אינו יודע ממילא הוא שוגג ואינו עושה מעשה במזיד, דבר זה פלוגתא דרבנותא הוא ונחלקו בזה הרמב"ם והרא"ש ומחלוקתם תלוי בחילוף גרסאות בגמ' דברכות דף י"ט ע"ב אר"י א"ר המוצא כלאים בבגדו פושטו אפילו בשוק. ומקשה שם מכמה סוגיות דכבוד הבריות דוחה איסורים וסוף הסוגיא שב ואל תעשה שאני. נמצא דבלובש כלאים שהוא בקום עשה לא משגיחין בכבוד הבריות משום שהוא בקום עשה. ובדין זה נחלקו הרמב"ם והרא"ש הרמב"ם גורס בדברי רב יהודה המוצא כלאים בשוק ואינו גורס בבגדו וקאי על המוצא על חבירו כלאים בשוק שמחוייב לפשוט מעל חבירו נמצא אף שלגבי המוצא מיחשב זה שב ואל תעשה מ"מ הואיל וגבי הלובש הוא קום עשה מחוייב זה לפשוט מעליו. והרא"ש גורס המוצא כלאים בבגדו וקאי על המוצא עצמו לבוש בכלאים בשוק

שמחוייב לפשטן מפני שהוא עובר בקום עשה שהולך לבוש כלאים. ולכן פסק הרא"ש בהלכות כלאים שאם מוצא על חבירו כלאים בשוק אם הלובש הוא שוגג לא מקרי לגביה קום עשה ולגבי המוצא שרואהו לבוש ושותק הוא שב ואל תעשה. והנה הרמב"ם פוסק דינו אפילו הלובש שוגג שהרי הטור י"ד בס"ג הביא דברי הרא"ש בלשון פלוגתא על הרמב"ם וגם בש"ע שם ובהג"ה הוא שתי דעות והמחבר שם פסק כהרמב"ם והרמ"א מביא דעת הרא"ש בהג"ה. וא"כ נדון דידן הוא ממש דוגמא זו שהבעל שעובר בקום עשה ובוועל אשתו הטמאה הוא שוגג וזה היודע מזנותה מקרי שב וא"ת שנמנע מלהודיע. וא"כ לדברי הרא"ש רשאי לשתוק מפני כבוד המשפחה. ולדברי הרמב"ם חייב להודיעו ולמנעו מן האיסור. ואף שיש מקום לומר שגם לדעת הרב רבינו אשר מחוייב להודיע כדי שיגרש את אשתו כדי למנוע האשה מעבירה שהרי היא יודעת שזנתה ועוברת ויושבת תחת בעלה, מ"מ יש לומר דנשי לאו דינא גמירי ואינה יודעת שנאסרה על הבעל ואומר מותר לא גרע עכ"פ משוגג ויש מקום אתי לומר אפי' להרמב"ם אכתי אין הדבר מוחלט שהיב להודיע ואכתי הדבר תלוי גם לדעתו באשלי רברבי במה שנחלקו רש"י ותוס' שם בברכות בסוגיא ההיא דרש"י שם בדף כ' ע"א בד"ה שב ואל תעשה כו' וטומאה גופה שהותרה לנזיר וכהן במת מצוה דקא מיעקר בידים מפני כבוד הבריות וכו' זהתם לאו כבוד הבריות דדחי ל"ת דידה דמעיקרא כשניתן הל"ת דידה לא ניתן לגבי מ"מ כדרך שלא ניתן על הקרובים וכו', אבל התוס' שם בד"ה שב וא"ת וכו' השיגו על רש"י בזה ומסקי שגם זה ניתן לדחות אלא דנזיר שאני שכן ישנו בשאלה וכהן שאני שכן לאו שאינו שוה בכל. נמצא דלרש"י אפילו בלאו שאינו שוה בכל וכן אפילו דבר שישנו בשאלה אפי"ה קום עשה אינו נדחה מפני כבוד הבריות, ולהתוס' דבר שישנו בשאלה או שהוא לאו שאינו שוה בכל נדחה מפני כבוד הבריות אפי' בקום עשה.

ואומר אני **דאשה שזנתה ונאסרה על הבעל איסור זה יש לדמותו לאיסורי נזיר שישנו בשאלה, שהרי הטעם שנחשב קולא מה שישנו בשאלה הוא משום שבידו לעקור זה האיסור מעיקרו. וגם בבעל מציינו כזה והוא ע"פ מ"ש התוס' במס' גיטין דף ל"ג ע"א בד"ה ואפקעינהו רבנן וכו'. הקשה הר"ש א"כ יחפה על בת אחותו וכו' ואומר ר"י דאין לחוש אלא כשמחפה שלא כדין אבל הכא בדין יחפה וע"ש בסוף הדבור שגם הם דימו דבר זה לנזיר השותה יין שישאל על נזירותו. וא"כ הרי ביד הבעל לעקור הקדושין למפרע ותהא מותרת לו והוא דומיא דנזיר ולדעת התוס' באיסור כזה דחינן מפני כבוד הבריות אפילו בקום עשה, ואף דכל זה כתבו התוס' לרשב"ג דסובר ביטלו אינו מבוטל אבל אנן דפסקינן כר"י דביטלו מבוטל א"כ לא משכחת להבעל שיהיה בידו לגרום לעקור הקדושין למפרע דלהוי דומיא דנזיר. אמנם כבר כתבו שם התוס' בדף ל"ב ע"ב בד"ה ורב נחמן וכו' דאפילו לרבי אם ביטלו בפני שנים לרב ששת או בפני א' לרב נחמן אמרינן מה כח ב"ד יפה ואינו מבוטל וא"כ ג"כ צריכינן לומר דאפקעינהו רבנן לקדושין והוי דומיא דנזיר ומה שכתבו התוס' בפני אחד לאו דוקא בפני אחד אלא גם בפני שנים זה שלא בפני זה כמבואר באה"ע סי' קמ"א סעיף ס' בהג"ה, ועיין בב"ש שם ס"ק צ"ג...**

ועוד נלענ"ד דאפי' לדעת התוס' אפילו נימא כשטת הר"י שיכול לעקור הקדושין אפי"ה לא מקילינן באיסור זה מה שלא הקילו בשאר חייבי לאוין דליתנהו בשאלה שהרי איסור זה עכ"פ חמור מכל ח"ל ודומה לחייבי כריתות שהרי כל ח"ל אינם דוחים היבום ומדאורייתא עולים ליבום אלא שגזרו ביאה ראשונה אטו ביאה שניה ועכ"פ חולצת וכדמפורש ביבמות דף כ' ע"א וע"ב ואילו אשת איש שזנתה ונאסרה על בעלה פטרת צרתה מחליצה ומיבום והרי היא כערוה ממש ואילו שאר ח"ל יש שאסורין לבעליהן ומותרים ליבמיהן כמפורש ביבמות וא"כ איסור זה חמור מכל ח"ל ואם שאר ח"ל לא ניתנו לידחות מפני כבוד הבריות בקום עשה ק"ו לאיסור זה. באופן שלדעת הרמב"ם בודאי מחוייב להודיע דומיא דרואה חבירו לובש כלאים בשוק והלובש שוגג שמחויב לפשוט מעליו...

א"כ פשוט הדבר שחייב להגיד לבעל האשה להודיעו שאשתו זנתה שיפרוש ממנה. אלא שעתה איכא לספוקי במה שנסתפק גם מעלתו במכתבו לו יהיה שחייב להודיע שמא דוקא במקום שיועילו דבריו בודאי, והמשל כגון חבירו לבוש כלאים דיכול להראות לו או אם זנתה האשה בשני עדים אבל כאן הלא גם אם יגיד אולי לא יהי' מהימן בעיני הבעל כבי תרי ואז לא יועילו דבריו כי אין האשה נאסרת אלא בקינוי וסתירה או בעדים ברורים ומנ"ל שיהי' מוטל עליו בזה להודיע כלל. נראה שגם זה אינו שהרי כיון שאם הי' ברור לו שיאמינו הבעל ויעשה פעולה להפרישו מהאיסור היה חייב להודיעו כנ"ל, א"כ גם עתה שאינו ברור לו איהו מחויב למעבד את שלו ולא גרע ממצות הוכח תוכיח שאמרו במס' שבת אם לפניך גלוי לפנייהם מי גלוי עיין שם דף נ"ה ע"א. וכל זה להתלמד במקום אחר כגון איש נכרי היודע באשת איש שזנתה. אבל כאן בעובדא הדין שזהו עצמו הנואף והוא עצמו הוא המכשיל את בעל האשה שהוא בעבירה עם אשתו כל הימים ובא לחזור בתשובה פשיטא שמחויב להסיר המכשלה אשר הכשיל וכל טצדקי דאפשר לי' למיעבד שלא יחטא עוד חבירו על ידו מחויב לעשות והרי על כיוצא בו אמרו במס' חגיגה דף ט' ע"ב הבא על אשת איש ואסרה על בעלה נטרד מן העולם. וא"כ כל זמן שזה נכשל על ידו הוא נטרד ח"ו, ואם בכל מקום שדברו רז"ל כן להגדיל העונש עם כל זה לא לחלוטין אמרו וזה כלל גדול שאין דבר עומד בפני התשובה אלא שכיוונו בזה שתשובתו חמורה. אבל עכ"פ איהו מחויב לעשות מה שבידו ואם בעל האשה לא יקבל דבריו אפי"ה יצפה לתשובה ויקבל בעל הרחמים תשובתו ברחמים.

אמנם מה שנסתפק מעלתו אם יודיע להבעל ולא יקבל את דבריו אם מחויב לבא לפני בית דין ולהודיע גם להבית דין. הדבר פשוט שסגי שיודיע להבעל לבדו וממ"נ אם יקבל הבעל דבריו יפרוש מן האשה וטוב לו ואם לא יקבל הבעל דבריו ולא יאמינו מה תועלת בפועל ריק שיבוא לפני הב"ד הלא אין הבעל מחויב להאמינו ומה יעשו הב"ד בזה, ולא מבעי' שאינו מחויב לבא לפני הבית דין ואולי אפילו אינו רשאי אח"כ לבוא לפני הב"ד כלל וחייב אפילו מלקות מד"ס דומיא דעובדא דטובי' וזיגוד בערבי פסחים דף קי"ג ע"ב דהוי כמוציא שם רע, ואף שכתב רמ"א בח"מ סימן כ"ח סעיף א' בהג"ה דע"א דוקא באיסור שכבר נעשה מיחשב מש"ר

אבל אם הוא לאפרושי מאיסורא יכול להעיד. והיינו אפילו אם יש ספק אם יאמינו דבריו ששורש דבר זה הוא מן הסמ"ג ל"ת רי"ג וז"ל לא יקום ע"א וכו' ולמדנו מכאן שע"א היודע בחבירו עון דבר שאין ראוי להשביע שלא יקום להעיד עליו ואם העיד לוקה דשום ביש הוא דאפיק וכו'. ומה שמצינו בקדושין באותו סומא שהעיד השליח שזנתה אשתו וא"ל מר שמואל אי מהימן לך כבי תרי אפקה ולא גער בו מר שמואל על זה שהעיד יחידי וכן בפרק הניזקין וכו' יש לומר הפרשת איסורא שאני עכ"ל הסמ"ג בקיצור. והרי אפילו בדבר שאינו ברור שיקובלו דבריו ג"כ לא גער בו מר שמואל והרי שם בקדושין שלמר שמואל אמר השליח שאשתו של הסומא שנתה ולא להסומא שהרי כך איתא שם כי אתא שליח אמר אשתו זנתה ואי להסומא הי' מדבר הל"ל אשתך זנתה, א"ו דלמר שמואל הודיע השליח שאשתו של הסומא זנתה ולא גער בו מר שמואל שהיה לו להגיד לבעל ולא להבית דין. יש לומר דשם איתא שהסומא אזיל בחדא אורחא והשליח בחדא אורחא ולא מצאו וכשבא השליח למר שמואל אולי עדיין לא מצא את הסומא והגיד למר שמואל שהיה סבור שהסומא יאמינו. אבל אם העד כבר הודיע לבעל וראה שאינו מאמינו א"כ אין בהגדתו לפני בית דין שום תועלת לאפרושי מאיסורא ושום ביש הוא דמפיק וחיב ללקות.

ומה שנסתפק מעלתו אולי אם יתודה לפני בית דין מיחשב רגלים לדבר ויכופו לבעל שיגרשנה אף דלא מהימן ליה כבי תרי והביא סמוכים לזה מדברי החוות יאיר בתשובה סי' ע"ב שכתב וכן אם התודה הבעל וכו'. הנה אף אם היה החוות יאיר פוסק כן ואטו כל מה שנמצא בתשובות האחרונים נחליט להלכה והלא חיך אוכל יטעם ואם דבריו לא נהירין מאן משגח בהו, אבל לדעת ג"כ הח"י אדלעיל קאי שהאשה עצמה אמרה שזנתה שאמרינן שעיניה נתנה באחר ומצד המשנה הראשונה היתה נאמנת אלא שמשנה אחרונה אמרה עיניה נתנה באחר ובוזה מועיל רגלים לדבר וקאמר התם הח"י שאם התודה האשה כן בחליה מקרי רגלים לדבר וקאמר אח"כ שאפילו האשה לא אמרה דרך וידוי כלל אלא שאמרה לבעלה טמאה אני לך והבעל התודה מקרי וידוי הבעל רגלים לדבר, וביבמות דף כ"ד ע"ב הואיל ומכוער הדבר תצא, רוב הפוסקים פירשו מן הרוכל תצא ולא מן הבעל, ואפילו להשאלות שפירש תצא מן הבעל היינו בשני עדים על הכיעור אבל כאן איזה רגלים לדבר יש כ"א דברי המתודה ומה לנו ולוידוי שלו להאמינו על האשה.

ולכן העצה היעוצה בזה שהנאף יגיד רק לבעל האשה בהצנע. והנה אופן ההגדה עפ"י הדין לא היה לו לומר לו רק שידע שזנתה אשתו כי מה לו להבעל עם מי זנתה הלא עכ"פ אסורה היא לו וא"כ למה יפרסם הנואף את עונו בחנם וכבר אמרו ביומא דף פ"ו ע"ב בחטא שאינו מפורסם כתיב אשרי נשוי פשע כסוי חטאה. וגם חציף מאן דמפרש חטאיו. אמנם כיון שמצד הסברא יותר יכנסו דבריו בעיני הבעל כשיראה שמתודה על עצמו בבכי ובאנחה וניכרים דברי אמת ולכן טוב לו שיתודה בצינעא בפני בעל האשה שהוא עתה חמיו ואם יתבייש בזה בפני חמיו טוב לו שיתבייש, ועובר עבירה ומתבייש בה מוחלין לו. וגם נלע"ד שחיב עכ"פ לבקש על עצמו מאת חמיו שהרי עון זה שעבר על אשת איש יש בזה שני חלקי עבירה חלק אחד בינו למקום שעבר עבירה חמורה ובוזה מועיל תשובה ויוה"כ. אבל יש בזה חלק שני עבירות שבינן אדם לחבירו שהרי גורם לו לאסור אשתו עליו. והרי בעבירות שבינו לחבירו אין יוה"כ ולא תשובה מועיל וצריך עכ"פ לפייסו בדבר שאינו מועיל תשובה והרי אפילו בגזל והשיב את הגזילה צריך ג"כ לפייסו על הצער ק"ו בזה שאי אפשר להכשיר נזקו שצריך לפייסו.

ובזה שלא יפרסם בפני בית דין רק בפני בעל האשה ממילא יצאנו גם ידי חובת כבוד המשפחה כי אין כאן פגם כיון שמזכיר מעלתו במכתבו שהבעל כבר הוא זקן ובה בימים ולא יהיה להוט לישא אחרת אף אם זו אסורה לו, ולגרש את הזונה אינו מחויב עפ"י הדין ורשאי להחזיקה בביתו ואינו חשוד שיבוא עליה באיסור שכיון שזנתה מאוסה היא בעיניו. וכמבואר בא"ה סי' קי"ז סוף סעיף א' בהג"ה. והב"ש שם סק"ח פסק דאפילו בלא עדים רשאי להחזיקה בביתו. ואין לומר דכל זה אם בודאי זנתה דהיינו בשני עדים אבל כאן שלא אמר לו רק ע"א א"כ אינו ודאי לו שזנתה ודמי לסוטה שצריכה ב' עדים שישמרו שלא יבא עלי' בדרך וכמבואר בב"ש שם. אמנם אין הנדון דומה לסוטה עכ"פ אסורה לו שהכתוב אסרה על הספק כודאי ולהבעל אינו ברור שזנתה ולכן צריך ב' עדים שלא יבא עליה באיסור, אבל בנדון דידן א"צ עדים ממ"נ אם מאמין לדברי העד כבי תרי א"כ ברור לו שזנתה ומאוסה היא לו ואינו חשוד לבא עליה ואם אתה אומר שהדבר ספק לו ואינו מאוסה א"כ ממילא מותרת לו עפ"י הדין ולכן הדבר פשוט שרשאי להחזיקה בביתו ולדעת הב"ש אינו צריך אפילו עדים. אמנם זה פשוט שלא יתחד עמה בחדר שזה דומה לאש בנעורת וא"כ אין אדם שירגיש בדבר ואין כאן שום פגם.

והנה מה שביקש מעלתו ממני לסדר לבעל תשובה זה תשובה על עונו והזכיר שהוא אדם חלוש מאוד לא יסבול קושי התעניתים וסיגופים גם הזכיר נפלאות מהתמדת לימודו יומם ולילה ואינו שח שיחה בטילה כלל ואינו שוכב כלילה במטה כלל. הנה הקשה לשאול ממני דבר קשה שאיני רגיל להשיב לשואל ממני שאלה בדבר שלא אוכל למצוא שורש בדברי הגמ' והפוסקים כי לא מצינו בכל התלמוד מספר התעניות ימים חרוצים וקצובים לכל חטא ואשמה כפי חומר העון. הן אמת שצום כתיב בפסוק נבאיאם לצורך התשובה שובו עדי בצום וגו'. אמנם הגבלת מספר התעניות לא נתפרש לא בכתוב ולא בגמרא רק שספרי המוסר והתשובה האריכו בזה ורוב דבריהם בנויים על סברות כרסיות בלי שורש וספר אחד נשען על חבירו בלי יסוד כלל. ומצינו בזה הרבה חומרות והרבה קולות ולכן קשה עלי להשיב בזה, וביחוד אחרי רואי שהבעל תשובה עצמו הוא צורבא מרבנן יסדר הוא לעצמו הלא כל ספרי המוסר והתשובה מצויים ביד כל אדם. אמנם אחרי אשר מעלתו מפציר בזה והאיש הוא צורבא מרבנן ואיש חלוש לכן לא אמנע מלדבר קצת בזה. והנה עונו גדול מנשוא מצד חומר העון עצמו עון אשת איש ובפרט שהתמיד בחטא זה שלש שנים רצופות והיה עמה בבית ושכיחא לי' בודאי שאין מספר לרוב פעמים שבא עליה ולא יספיקו לו שנות מתושלח למספר

התעניות בתשובת המשקל לפי תשובות הרוקח שדבריו דברי קבלה ואין לדמות דבריו לדברי האחרונים. ומה שהמציא בעל קנה חכמה תקנה לשבים שדי אם יעשה תשובת המשקל על אותה עבירה שלש פעמים דבר זה אין לו יסוד ואטו מי שעבר עבירה שיש בה מלקות כ' פעמים והתרו בכל פעם מי סגי לו בג' פעמים מלקות והלא הב"ד מלקין אותו לפי מספר ההתראות ומשנה ערוכה אמרו לו אל תשתה אל תשתה חייב על כל אחת ואחת וארישא קאי שהיה שותה כל היום. ומה שלקח סמוכים שבפעם השלישית כבר נכתם עונו בנשמתו מעבר לעבר ואין מקום לחטא הרביעי לחול דבר זה אין לו שחר ואטו בנשמתו לכד פוגם והלא פוגם למעלה וכשארז"ל ותשכח אל מחוללך. ולא עוד לו יהיה כדבריו עון עצמו אינו נמחק וכל אחד רווחא שביק וכאשר שב על הראשונים חלו האחרונים, וכעין שארז"ל במס' שבועות דף כ"ז ע"ב חיובא הוא דליכא הא שבועה איכא דאי משכחת רווחא חייל שאם נשאל על הראשונה חיילא שניה. ואין דרכי לעיין בספרים הללו רק קצת אני זכור מילדותי.

אלא שאומר אני כל זה אם היה התענית דבר המעכב בתשובה אבל באמת אין התענית רק דבר טפל לתשובה, ועיקר התשובה הוא עזיבת חטא וידוי דברים בלב נשבר חרטה בלב שלם התקרבות והתלהבות לאהוב את הבורא והיינו תשובה שישוּב אל ה' וירחמהו, וישוּב אל ה' היינו שידבק בו אבל שאר דברים תענית וסיגופים אינם עיקרים. ותדע הרי זה בלתי ספק שהתשובה מכפרת כפרה גמורה ודבר זה מפורסם בתורה ונביאים וכתובים ובשני התלמודים ובכל המדרשים והנביא אומר (יחזקאל יח) ובשוב רשע מרשעתו וגו' (שם לג) כל חטאתיו אשר חטא לא תזכרנה לו וגו'. וגם זה אין ספק בו בזמן שסנהדרין היה נוהג אם עבר על חייבי מיתות ב"ד אחר ההתראה אף אם שהו עדים ולא באו לבית דין שנים רבות ובין כך עשה זה תשובה והרבה סיגופים ותעניות לאין מספר יותר ויותר מתשובת המשקל הנזכר ברוקח ושוב אחר כל התשובה באו עדים לב"ד והעידו הא ודאי שאין הב"ד משגיחין על תשובתו ושורפין וסוקלין לפי עונש החטא, והדבר יפלא כיון שודאי שהתשובה הועילה וכבר סר עונו וחטאתו נתכפרה למה יומת ונקי וצדיק אל תהרוג כתיב. ובהדיא אמרו בריש אלו הן הלוקין חייבי מיתות עשה תשובה אין בית דין מוחלין לו. אלא ודאי גזירת הכתוב הוא שאלמלא כן בטלו עונשי תורה בכללן ואין אדם שיומת בב"ד כי יאמר חטאתי והנני שב וכיון שהקב"ה רצה ליתן עונש מיתה על קצת עונות כדי שיתירא האדם מלעבור לכן נחוץ הוא שלא תועיל התשובה להציל ממיתת ב"ד. ואי ס"ד שתשובת המשקל הוא עיקר בתשובה א"כ ודאי שנאמר למשה מסיני כל עון ואשמה משקלה ומשקל תשובתה לפי ערכה, ומעתה למה לא יועיל תשובה להציל ממיתת ב"ד ואעפ"כ כל עונשי מיתת ב"ד לא יבטלו דנחזי אנן אם סיגף עצמו לפי משקלו ובפרט שהרבה סיגופים יש שאין להערים כגון לישב ערום בפני הדבורים וגלגול שלג וכיוצא מהנזכר בספרי התשובה ומי שלא עשה לפי משקלו יומת בבית דין, וגם בתענית אין להערים שאם העדים יבואו ויכף לבית דין יומת שהרי עדיין לא התענה. ואין לומר דאכתי היו בטלים כל עונשי ב"ד משום דבשעת התראה הוא ספק פן יעשה תשובה והוה התראת ספק, הא ליתא דמן הסתם העדים יביאוהו תכף לב"ד, ועוד תינח למ"ד התראת ספק לא שמה התראה אבל למ"ד שמה התראה וכן קיימ"ל מאי איכא למימר, אלא ודאי שאין לסיגופים ותעניות עיקר מן התורה ועיקר התשובה הוא חרטה גמורה. וזה יכול להיות ברגע אחד ואם אתה אומר שתשובה תציל ממיתת ב"ד בטלו כל דיני מיתות ב"ד.

ואף שבארבעה חילוקי כפרה ארז"ל שאם עבר על כריתות ומיתות ב"ד תשובה ויוה"כ תולים ויסורים ממרקים הרי שהיסורים עיקר הכפרה ואי אפשר לגמור הכפרה בלי יסורים. אומר אני הן אמת שצריך יסורים אבל כבר ארז"ל עד היכן תכלית יסורים אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש ועלו בידו שתיים עיין שלהי פרק יש בערכין, הן אמת שדברי הרוקח דברי קבלה והרי הוא נתן תשובת המשקל, אומר אני שודאי נחוץ הוא לבעל תשובה כדי לשבור לבו הזונה שיוכל להתחרט בלב שלם וכל זמן שלא נשבר לבו אי אפשר להיות החרטה בלב שלם בלי ערמה וכל זה מן הסתם. אבל מי שיוכל לזבוח יצרו ע"י התורה שכבר העידו חז"ל שאם אבן הוא נמוח וגם התורה מתשת כח לזה אני מיקל מאוד בתענית וסיגופים אבל החרטה ושכירת הלב והבכי זה נחוץ מאוד והמריבה בכי במסתרים משובח. והנה בעיקר התשובה כבר אני רואה באיש הזה דבר גדול שהזכיר מעלתו במכתבו שלא יספך לדעתה מיום חתונתו שנתים ימים והיה עמה בבית. והנה רז"ל אמרו בשלהי יומא היכי דמי בעל תשובה אמר ר"י שבאתה דבר עבירה לידו פעם ראשונה ושניה וניצול ממנה מחוי רב יהודה באותה אשה באותו מקום באותו פרק, וזה נתקיים באיש הזה. אמנם עם כל זה לא תזוה דעתו עליו שאף שנתקיים באותה אשה באותו מקום אבל באותו פרק לא נתקיים ולא יתקיים שהרי בשעת החטא היה רווק ועתה יש לו אשה ויש לו פת בסלו, וגם איני יודע אם מה שלא יספך לדעתה הוא מחמת תשובה או אולי היתה אשתו מצוי' ולא היה לו שעת הכושר לחטוא פן תרגיש בהם אשתו.

אמנם מה שהזכיר מהתמדת למודו נפלאות וגם שברון רוחו ושמירת פיו ולשונו מדברים בטלים, כבר יש לו יסוד גדול לסמוך עליו. ויקיים וידוי דברים לקיים וחטאתי נגדי תמיד ויתודה ויתחרט. והנה צריך להתודות על חטא קטן אפי' מדברי סופרים שעבר שהרי כיון שזנה עם האשה קודם החתונה היה אסור לישא בתה כמבואר ביבמות ריש פרק נושאין על האנוסה הן אמת עתה שכבר כנסה לא יוציא כמבואר בהרמב"ם ובש"ע אה"ע סי' ט"ו סעיף י"ג מ"מ מחלת הנשואין עבר אדרבנן וצריך חרטה גם צריך להרחיק חמותו מביתו שלא תבא לביתו כלל שאם תרגיל לבא לבתה צריך לגרש את אשתו לפי דעת הרמ"א שם בסעיף כ"ז וק"ו שלא ידור בבית חמותו. וכבר ארז"ל חתן הדר בבית חמיו וכו' ק"ו זה שכבר נכשל בה.

והנה אף שאני מיקל בתעניות וסיגופים ותשובת המשקל לזה האיש אבל פטור בלא כלום אי אפשר בפרט לפי רוב התמדת החטא. והנה התמדת התורה הוא עיקר. אמנם ילמוד דברי תורה שיש בהם ממש משניות בעומק העיון עם תוס' יו"ט ש"ס ופוסקים ותורה נביאים וכתובים וג"כ ספרי מוסר חובת הלבבות מן אחר שער היחוד עד גמירא ושל"ה במקום שאינו מדבר בנסתרות והלכות תשובה ברמב"ם. וידבק מאוד בשירות ותשבחות של דוד המלך ע"ה שזה דבר גדול להלהיב בלב האדם אהבת הבורא ב"ה. אבל שאר תפלות ותחנונים אשר חדשים מקרוב דורות מעוטים לפני דורנו ירחק מהם ובאתר דליעול ירקא ליעול בשרא וכוורי הם שירותיו של דוד שבודאי מועילים, ובכל חצות הלילה ירבה בכי על החורבן ועל הגלות. והואיל והוא אדם חלש ומתמיד בתורה

לא יתענה בקיץ בזמן החום ביותר כמו תמוז כלל רק בערב ר"ח, ושאר ימי הקיץ יתענה בכל שבוע יום אחד מלבד באלול יתענה כל שבוע ב' או ג' פעמים לפי כחו ובעשיית יתענה יום ויום ובימי החורף מן תחלת חשוון עד ר"ח ניסן יתענה בכל שבוע שלשה ימים ובתוכם יום אחד שלם לילה ויום. ככה יתנהג שלש שנים רצופות ואם ירגיל לקיים חצות לילה אקום ולא יעבור עליו חצות לילה בשינה ויהיה עומד על משמרתו עד אור היום ולא דוקא עומד מה"ד יושב רק שלא יבטל מתורה ותהלים מחצות עד אור היום אזי יכול להקל על עצמו קצת מהתעניות ויתענה רק שני ימים בכל שבוע בחורף.

יתר סגופים כבר הזכיר מעלתו שאינו שוכב על מטה כלל ודי בזה. ירחיק משחוק שלא ישחוק שלש שנים הללו אפילו שלא ימלא פיו ולשמחה מה זו עושה והוא יתאבל על עונו. לא יסתכל בנשים ויהי שח עינים. כל שלש שנים הללו כל ימי השבוע לא ישתה יין ולא יין שרף ולא משקה המחמם רק טעע עם צוקר יכול לשתות ולפעמים מעט קאפע. בליל העונה רשאי לשתות אף משקים הנ"ל, ואופן עונתו אינני מסדר לו כי אינו רשאי לגזול עונת אשתו וגם לפי מזגו אם הוא חם או קר בטבעו ויסדר לעצמו בגדר האמצעי ואינו ראוי להחמיר על עצמו יותר מדאי במותר לו וכבר אמרו חז"ל שמאל דוחה וימין מקרבת. ומה טוב שלא יבטל מטבילת קרי. אחר כלות שלש שנים ראשונות בשלש שנים שניות יתענה בחורף ב' וה' ובקיץ יתנהג כראשונות, ורשאי בג' שנים שניות לשכב על מטה מוצעת כרצונו וכפי כחו. ושוב כל ימי חייו יתענה בכל חורף בכל שבוע יום א' ובקיץ ער"ח לקיים והטאתי נגדי תמיד ובין ר"ה ליוה"כ בימי התשובה יתענה בכל יום.

ואחר שהזכיר מעלתו שהוא עתיר נכסין מאוד ירבה בצדקה וחטאך בצדקה פרוק. ומה טוב אם יחשוב תשובת המשקל של הרוקח ואין ספר הרוקח כעת לפני יעיין בעצמו מספר ימי התענית הקצובים שם לאשת איש ואולי גם מספר ימי תענית נדה כי בודאי לא נזהר בה גם בימי נדתה. ויכפיל המספר שלש פעמים לפי דעת הקנה חכמה ומספר הימים שיעלה סך הכל יפדה בצדקה עפ"י חשבון המבואר בא"ח סוף ס' של"ד בעד כל יום סך שנים עשר פשוטים וי"ב פשוטים עולה ח"י צ"ל עפ"י חשבון המבואר שם במג"א ס"ק ל"ד בשם תה"ד וסך הכל שיצורף בחשבון יחלק לצדקה אם אפשר לו בלי הקפדת אשתו, ואעפ"כ יקיים מספר התעניות אשר קצבתי לו, והוא רחום יכפר עון וסר עונו וחטאתו תכופר.

והנה מ"ש שיצורף גם מספר תעניות לעון נדה וכו' הנה זה פשוט שאיסור נדה חל על איסור אשת איש משום דהוה איסור מוסיף מגו דאתוסף איסור נדה לגבי בעלה. אמנם כל זה אם ביאה ראשונה ששכב אצלה הנואף היה בנדתה חל עליו גם איסור נדה אף שאשת איש קדים מ"מ הוי איסור מוסיף אבל אם ביאה ראשונה ששכב אצלה הנואף היתה טהורה מנדתה ואז תכף נאסרה לבעלה משום טומאה ואף אז אם נעשית אח"כ נדה לא חל איסור נדה כלל דאין כאן איסור מוסיף לשום אדם דלכל העולם כבר אסורה משום אשת איש ולבעלה כבר אסורה משום טומאה ואף דאיסור נדה חמור מאיסור טומאה דאיסור נדה הוא בכרת מ"מ אין איסור חל על איסור אף איסור חמור על איסור קל אם אינו לא כולל ולא מוסיף. וא"כ שוב אם שכב הנואף אצלה בביאה שניה בנדתה אינו חייב אלא משום אשת איש ולא משום נדה. ולמימר דאיסור נדה הוי איסור מוסיף מגו דחייל לענין טומאה ואף שבלא"ה כולנו טמאי מתים מ"מ נ"מ לענין כמה חומרות שיש בטומאת נדה לענין משכב ומושב, הנה לבי מהסס בזה דלא מצינו בכל הש"ס איסור מוסיף רק אם ניתוסף איסור או חיוב אבל מה שמטא אין בו לא איסור ולא חיוב שנחשב זה איסור מוסיף. ולמימר שניתוסף עליו חיוב למאן דסובר הנכנס בזמן הזה במקום מקדש בטומאה חייב כרת דגם קדושת המקדש לא בטיל ומיגו דאיתוסף עליו חיוב נדה לגבי מקדש אתוסף נמי לענין בעילה. הנה גם לענין חיוב טומאת מקדש לא ידעתי שום הוספה שהרי בלא"ה חייב כרת על ביאת מקדש משום טומאת מת. והנה ראיתי בספר כפתור ופרח שהקשה למה לא נקריב תמידין ומוספין וכל קרבנות צבור ופסחים בזה"ז שהרי מקריבין אע"פ שאין בית ואי משום טומאה והלא קרבן צבור בא בטומאה ותירץ משום שאין אנו יודעים איזה כהן מיוחס ומעתה כיון שעכ"פ יש כהן מיוחס בעולם ויכולים להקריב פסחים וא"כ אשה זו בפסח יכולה לבא בעזרה ולאכול פסח בטומאה אף שהיא טמאה למת ועכשיו שנעשית נדה מגו דאתוסף איסור לגבי פסח אתוסף גם לענין בעילה, וכ"ז למאן דסובר דקדושת המקדש לא בטיל, ועדיין לבי מהסס בזה וצ"ע לדינא:

אמנם כל זה להתלמד במקום אחר כגון אם הבעל היה שוגג לענין חיוב חטאת שבזה שייך אין איסור חל על איסור, אבל לענין תשובת השבים ודאי שחייב לשוב על כל האיסורים אף במקום שאין איסור חל על איסור מ"מ על רבוי איסורים מיחשב רשע טפי. ודבר זה מחלוקת התנאים ר' יוסי ור"ש במס' יבמות דף ל"ב ע"ב דקאמר אלא אמר רב מעלה אני עליו כאילו עשה ב' ואינו חייב אלא אחת וכן כי אתא רבין אמר ר"י מעלה אני וכו' למאי נ"מ לקוברו בין רשעים גמורים, הרי אף דאינו חייב אלא אחת משום אין איסור חל על איסור מ"מ נתוסף רשעו להתגדל ע"י זה לקוברו בין רשעים גמורים וא"כ ודאי בתשובה צריך לשוב על שתיהן. והנה התוס' שם בד"ה בין רשעים גמורים כתבו דר"ש סובר דאעפ"י שיש בעבירה זו שני איסורים מ"מ כיון דלא מיחייב אלא חדא אין קוברין אותו אצל רשעים גמורים ע"ש, הרי דלר"ש אין רשעו נתגדל בשביל האיסור השני ממילא א"צ לשוב רק על האיסור הראשון ולר' יוסי צריך לשוב אשתיהן ור"ש ור"י הלכה כר' יוסי: